

Iam vero prima opinio, prout intelligit multiplicatatem partium, quae divisibilitati praesupponenda est (intelligitur autem multiplicitas partium in potentia, in hypothesi continui formalis) vera est de quantitate entitativa et proinde inseparabili a subiecto. Altera ponit pro ratione formalis quantitatis id quod ipsam consequitur. Tertia vera est de quantitate extrinseca, atque ad eam sententiam reddit, quam nos defendimus: quae proinde suffragium ferre dicenda est veterum et recentiorum scholasticorum (Cf. Suarez l. c.).

ARTIC. II.

*De spatio, vacuo, et loco*THEISIS VI^a

I Spatium absolutum sive imaginarium concipitur tanquam extensio longa lata profunda, indefinita, partes habens inseparabiles, quaquaversus permeabilis, immobilis, quae nunquam incaeperit, nunquam sit desitura. II Iam vero res huic conceptui respondens non est immensitas divina: III nec infinita realitas extensionis seu substantiae corporeae: IV sed est ipsa possibilis extensionis realis sine fine, quae per corpora constitutatur. V Quapropter licet spatium reale non existat nisi temporaneum, finitum, divisibile, mobile, et resistens, VI tamen conceptus spatii absoluti est vere obiectivus, non autem quaedam forma subiectiva sensibilitatis, qua phaenomena percipiamus.

DECLARATIO I PARTIS. Conceptus spatii nunc declarandus est; quid nempe homines generatim apprehendant, cum spatium concipiunt. Certum est eos concipere aliquid obiectivum, extra se ipsos existens et a se ipsis independens. Utrum autem id sit nosse nunc nihil refert, quia de conceptu agimus. Porro experientia constanti et communi patet homines, cum cogitant spatium, cogitare extensionem. Si quaeras ubi

mundus creatus est? respondet: in spatio: quid heic remaneret, si mundus annihilaretur? respondet: spatium: si quaeras quid est extra mundum? respondet: spatium. Spatium istud concipitur certe ut extensio quaedam. In quo conceptu distinguendum est quod spectat ad imaginationem, et quod ad intellectum. Imaginationis est sensibilis imago seu repraesentatio extensionis veluti realis: intellectus est apprehensio simplex extensionis, abstractione facta ab existentia. Huiusmodi spatium dicitur *imaginarium*, quia in phantasmate exhibetur, actu non existens: non vero quia sit res nullo modo obiectiva. Dicitur *absolutum*, quia non hoc vel illud partiale spatium, sed omne possibile spatium partiale simul complectitur.

Itaque hoc spatium concipitur a) *ut extensio longa, lata, profunda*; nam concipitur spatium protendi in quamcumque directionem: b) *extensio indefinita*; quia sine limitibus concipitur, sive concipitur quaquaversus augeri sine fine: c) *partes habens inseparabiles*; nam et si fingamus eas dividi, inter eas spatium adhuc sive extensionem concipimus, qua continuantur partes separatae a mente; nulla ergo reapse divisio potest ibi habere locum: d) *quaquaversus permeabilis*; quia in spatio solam extensionem non resistantiam spectamus; et concipimus corpora collocari et moveri in spatio: e) *immobilis*; quia motum corporum concipimus prout ab una parte spatii concipimus illa ad aliam partem transire; ideoque non cum illis moveri spatium, sed manere; et quaecumque pars spatii, in qua corpus sit, et a qua discedat, concipitur retinere semper eundem ordinem distantiae ab aliis partibus spatii: f) *quae nunquam incaeperit*; nam spatium praevertere concipimus primam productionem rerum materialium, in eoque eas esse collocatas: g) *quae nunquam sit desitura*; nam omnibus rebus desinentibus concipimus manere spatium.

Talem affirmamus esse conceptum communem spatii absoluti: quod quidem liquere potest analysi instituta illius quod concipimus, cum spatium cogitamus, quemadmodum nunc exsecuti sumus. Nec ulla foret difficultas, nisi

quidam advertentes spatium concipi a nobis tanquam illud, in quo corpora collocari possunt, contendarent spatium absolutum esse *capacitatem in generē recipiendi corpora limitibus definitam*; quemadmodum, ut ipsi aiunt, spatium reale est determinata capacitas certis limitibus definita recipiendi corpora. De hac sententia circa spatium reale disputabimus in seq. Th. Nunc satis sit advertere quod verum quidem est nos concipere spatium tanquam *capacitatem recipiendi corpora*; quod et nos animadvertisimus d): verumque est nos concipere *capacitatem recipiendi corpora limitibus definitam*: sed negamus cum id concipimus concipere simpliciter spatium; concipimus enim partem spatii, atque id proprio quod *vacuum* dicitur. Capacitas vero recipiendi corpora, quae concipitur, cum spatium simpliciter apprehenditur, est indefinita, carens nempe limitibus. Capacitas enim, quae concipitur in spatio imaginario seu absoluto, eo redit ut possint corpora esse simul cum illo, non ut ipsum repliceri possit corporibus tanquam vas. Quia vera ita concipitur in aliqua parte spatii esse posse corpora, ut rursus spatium ex omni parte supersit; id phantastice apprehenditur veluti ambiens et continens corpora: sed id non est nisi alia et alia possibilitas extensionis. Vel ipsi limites spatii occupati, qui designantur a corpore occupante, apprehenduntur phantastice ut reales circa corpus reale; et sic spatium tanquam continens corpora concipitur ad modum recipientis seu vasis. Sed conceptus phantasticus ab intellectuali distinguendus est.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Immensitas Divina est infinita actu, divinaque realitas immensa est ubique tota; partes proinde non habet, nec est longa, larga, profunda: atqui id, quod conceptu spatii apprehendimus, est indefinitum, partes habens extensionis, ita ut una extensio non sit alia; alia versus orientem e. g. alia versus occidentem, etc. atque formaliter in longitudinem, latitudinem, et altitudinem porrigitur: ergo.

Quocirca immensitas divina se habet ad spatium imaginarium, sicut se habet divina aeternitas ad tempus ima-

ginarium; est proinde divina immensitas fundamentum spatii. Id autem est quod tantum docet Lessius (De Perfect. div. L. II. c. 2); nam tria distinguit spatia, *increatū*, quod est divina immensitas, *creātū*, quod reale est et finitum, atque *imaginārī*. Immensitatem itaque Dei dicit spatium, sed *increatū*, eamque secernit a spatio imaginario, de quo nos loquimur: et eatenus eam vocat spatium, quatenus Deus actu est ubicumque esse potest, et sic in ipso sunt omnia; quae quidem verissima sunt.

Scilicet divina immensitas, prout res est, quae est unicumque esse potest, et continet omnia, quatenus cetera esse non possunt nisi ubi Deus est, qui et praeter illas est, et est fundamentum et exemplar *increatū* extensionis realis, quae est illius adumbrata quaedam participatio, spatii nomine appellari potest; sed spatium dicenda est eminens, *increatū*, analogice cum nostro conveniens, non spatium imaginarium.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Sane repugnat realis extensio infinita, quod iam demonstravimus in Ontologia (Th. XXIX): repugnat aliquid reale praeter Deum esse necessario aeternum et indestructibile, ut in Theologia demonstrabitur, repugnat realem extensionem esse naturaliter permeabilem (Th. IV); ergo id nequit esse obiectum illud reale quod respondeat conceptui spatii. Id tamen asserere non dubitavit Cartesius, qui in sola extensione essentiam realem corporum constituit, atque extensionem realem putavit quidquid vel mente mensurari potest, vel concipi longum, largum, et profundum. Hinc statuit extensionem realem mundi nullos habere limites, spatiaque esse, ultra quoscumque fines qui fingantur, non solum imaginaria, sed realia; ac proinde substantiam corpoream indefinita extensione protendi (De Principiis p. II. n. 10 seqq.). Patet quod a Cartesio vocatur indefinitum, dicendum esse vere infinitum, quod enim actu est et limitibus caret in sua actuali realitate, id est actu infinitum: talis autem est extensio spatii iuxta Cartesium.

Spatium reale infinitum videtur admisisse quoque Newtonum, ipsum appellans sensorium Dei; qua in re carpitur a

Leibnitzio; defenditur utcumque a Clarkio. En verba Newtoni in Optice Q. XX. pag. 315: « An non sensorium animalium est locus, cui substantia sentiens adest, et in quem sensibles rerum species per nervos et cerebrum deferuntur, ut ibi praesentes a praesenti sentiri possint?.... An non ex phaenomenis constat esse ens intelligens, omnipotens, qui in spatio infinito tamquam sensorio suo res ipsas intime cernat, totasque intra se praesens praesentes complectatur: quarum quidem rerum id quod in nobis sentit et cogitat, imagines tantum ad se per organa sensuum delatas in sensorio suo percipit et contuetur? »

DEMONSTRATIO IV PARTIS. Quid ergo respondet tanquam obiectum conceptui spatii, quo, ut monuimus 1^a p. apprehenditur aliiquid extra nos, et independens a nobis? Non instituimus quaestionem de exsistentia, h. e. utrum id quod concipitur, sit a parte rei; sed quaestionem de essentia, h. e. quid sit id quod concipitur. Dicimus autem id esse possibilitatem realis extensionis sine fine, quae per corpora constituatur. Sane possilitas extensionis realis, sive extensio possibilis in se spectata vindicat sibi omnes notas spatii absoluti. Et re quidem vera a) *ipsa est aeterna et indestructibilis*, quia possilitas rerum nec incipit, nec desinit: b) *ipsa est longa, larga et profunda*, sicut est extensio: c) *ipsa est indefinita*, quia omnis perfectio creata potest magis magisque augeri sine limite: d) *ipsa est quaqua-versus permeabilis*, quia simul cum ipsa sunt corpora realia; et cum quacumque eius parte non hoc tantum vel illud corpus, sed omnia successive sunt possilibilia: e) *ipsa est immobilis*, quia ubicumque incipit motus, manet possilitas extensionis realis, atque illius quoque realis extensionis, quae discedit, nempe corporis: f) *ipsa habet partes inseparabiles*, quia cum haec possilitas ponat omnem extensionem possibilem, nequeunt in ea signari partes aliquae, quae cum aliis partibus possibilibus non continuenter: in intervallo enim, quod inter eas intercederet, possilitas adest extensionis; ergo partes possibilis extensionis sunt inseparabiles. Ergo cum spatium absolutum non sit divina im-

mensitas, non sit realis extensio, restat ut sit possilitas realis extensionis indefinita: nam huic omnes notae spatii convenient, et praeter eam nihil aliud cogitare licet.

Ita Cardinalis Ptolemaeus (Dissert. Phys. metaph. VI. Sect. I. §. 14) « Spatium locale imaginarium, ut est in se, est obiectiva possilitas corporum, seu rerum corporearum extensarum finite in infinitum, cognoscibilis vase et indeterminate. » Idem docet Card. De Lugo (De Eucharistia Disp. V) asserens scilicet spatium imaginarium esse ipsa *ubi* (quibus res dicitur *esse heic*) possilia in infinitum.

Cum autem spatium absolutum sit possilitas extensionis realis, est ergo possilitas extensionis, quae per corpora constituitur. Sane haee sunt realis extensio; et praeter ipsa aliam comminisci realitatem extensam veluti sedem corporum, tum ineptum est, tum absurdum. Ineptum, quia id tantundem est ac realitatem tribuere cuidam phantasmati a mente efficto: absurdum, quia realis extensio vel corpus est, vel corporis affectio: ideoque si ad corpora recipienda extensio aliqua realis requiritur, rursus alia ad corpus hoc recipiendum requereretur, et ita porro sine fine. Igitur spatium reale sunt ipsa corpora: spatium enim reale est extensio realis.

DEMONSTRATIO V PARTIS. Manifestum est spatium reale a) *non posse esse aeternum*, quia nihil creatum aeternum, ut postea demonstrabitur: b) *esse actu finitum*, quia magnitudo et multitudo infinita repugnat: c) *esse divisibile*, quia corpora, corporumque elementa separari ab invicem possunt: d) *esse mobile*, corpora enim moveri possunt et moventur: e) *esse resistens et impenetrabile*, huiusmodi enim sunt corpora. Hinc difficultas sponte oritur: Quomodo enim fit ut notae oppositae convenientia rei possibili, eidemque reali? Sive si hae sunt notae spatii realis, nequit spatium absolutum esse id, quod prorsus oppositis constat notis. Verum oppositio haec non est inter rem et rem, sed inter status eiusdem rei; eaque suo modo ceteris creatis rebus est communis. Sane possilitas cuiusque rei est aeterna et inde-

structibilis, licet res sit in tempore, et desinat; quia non est possibilitas, ut res semper sit; sed est sempiterna possibilitas ut res aliquando sit. Item possibilitas extensionis exhaustiri nequit, quare quidquid reale existit ex hac possibilitate debet esse finitum: quemadmodum possibilitas creaturarum est possibilitas multitudinis sine fine, sed actu esse non potest nisi multitudo finita; et sicut haec semper finitis additionibus augeri potest, ita etiam extensio realis. Ex eo antem quod extensio realis est finita, multiplex esse potest, et ita plures esse possunt extensiones finitae reales, seu plura corpora; quae proinde distincta sint et separabilia. Et quia tota possibilitas exhaustiri nequit, et solum finito modo actuatur, fit ut inter corpus et corpus possit esse parentia corporis, et spatia realia a se invicem distent. Et rursus quia in quacumque parte spatii est possibilitas extensionis, quae actuari potest non solum per illam realem extensionem, quae ibi actu est, sed per quamcumque aliam realem; et idcirco nulla realis extensio est alicui parti spatii alligata, sed indifferens ad omnes; ideo extensio realis seu corpus moveri potest, immobili tamen manente spatio. Tandem extensio realis est resistens, non spatium absolutum, sed in hoc nulla est oppositio; nam extensio realis eo ipso quod actu existit, agere potest, et agit quod sua natura exigit: sed extensio possibilis, sive eius possibilitas nequit esse resistens, quia quod non est, non agit. Liquet igitur notas proprias spatii realis non impedire quominus spatium imaginarium sit possibilitas extensionis.

DEMONSTRATIO VI PARTIS. Nunc probandum est obiectum conceptus spatii esse a parte rei, h. e. conceptum istum non esse figmentum mentis, non esse formam subiectivam, sed habere valorem realem, cui nempe aliquid extra animam respondeat, quod non sit quia apprehenditur, sed cognoscatur quia est. Quoniam vero agitur de possibiliitate quadam, non est quaerenda realis existentia obiecti, sed solum possibilis existentia. Iam vero spatium, prout est possibilitas extensionis, est certe obiectivum, cum possibilitas extensionis non sit figmentum mentis, sed a parte rei. Spectatis autem

characteribus extensionis, quae spatium constituant, liquet rursus ipsum esse vere obiectivum.

Nam possibilitas extensionis est a parte rei indefinita. Item obiectiva est partium inseparabilitas: quamvis enim corpora constent partibus separabilibus, quae et actu separantur; tamen ubique possibilis est realis continuitas; ubique enim possunt esse entia continua, nec ulla pars spatii assignari potest, ubi haec realis continuitas non sit possibilis. Immobilitas quoque spatii est obiectiva; nam licet corpora moveantur, possibilitas extensionis non mutatur, eaque pars spatii retinet semper eundem respectum ad alias partes, et vicissim. Rursus permeabilitas obiectiva est; nam non est nisi coexistentia simul extensionis realis cum possibilitate sui. Tandem aeternitas et indestructibilitas obiectivae sunt, quia a parte rei possibilitas rei semperque fuit et semper erit.

Verum Emmanuel Kant (Aesthetica Sect. I) duo probare contendit: 1º repraesentationem spatii, quae existit in animo, non obtineri per experientiam, sed haberri ante omnem experientiam: 2º repraesentationem hanc spatii non esse conceptum, seu ut nos dicimus, ideam universalem, sed esse intuitionem puram.

Primum probat sic: a) « ut quaedam impressiones referri possint ad res distinctas a me (h. e. ad res existentes in alia parte spatii ac est ea in qua ego sum), et ut eas possim mihi repraesentare ut seorsim a se ipsis existentes, aut iuxta positas, et idcirco non solum ut distinctas, sed etiam ut existentes in locis differentibus, oportet ut antecedenter habeam ideam spatii. Nequit ergo idea spatii derivari ab experientia; imo experientia ipsa possibilis non est sine hac idea. »

b) « Idea spatii est repraesentatio *a priori*, quae in nobis necessario existit. Nequit sane unquam concipi quod spatium non sit; quamvis liceat cogitare quod nullum obiectum ibi reperiatur. » Idea vero quae talis sit, experientiae non debetur.

Alterum sic probat. a) « Nam primo nequit quis sibi

repraesentare nisi spatium unicum; quod si de pluribus spatiis sermo fiat, non intelliguntur nisi partes huius eiusdem spatii. Praeterea istae partes spatii nequeunt praevertere hoc spatium unicum quod omnia complectitur, ac si eae forent eius elementa constitutiva; verum e contrario nos non possumus eas concipere nisi intra hoc spatium. Ipsum est essentialiter unum: quidquid in eo multiplex est et varium, non excepto conceptu universalis spatiorum in genere, unice fundamentum habet in restrictionibus, quae fiunt a nobis. Unde consequitur reperiire nos *intuitionem a priori* sub omnibus repraesentationibus spatii, quas habemus. »

b) « Spatium repraesentatur ut quaedam quantitas infinita. Porro omnis conceptus est repraesentatio inclusa in multitudine infinita diversarum repraesentationum possibilium tanquam earum character communis; at nullus conceptus prout talis potest includere multitudinem infinitam repraesentationum. Iam vero nos ita concipimus spatium, omnes enim partes spatii infiniti simul existunt. Ergo repraesentatio primitiva spatii, quam habemus, est *intuitio a priori* non *conceptus*. »

Porro intuitio *a priori* praevertens quamvis apprehensionem obiectorum nihil aliud esse potest quam modus quidam quo formaliter subiectum cognoscitivum existit, quo fit ut possit affici ab obiectis, et recipere eorum repraesentationes. Unde consequitur « spatium non esse proprietatem intrinsecam rebus, nec determinationem inhaerentem obiectis, sed esse formam quam induunt phaenomena sensuum externorum, seu conditionem subiectivam sensibilitatis, quae sola possibilem efficit intuitionem exteriorem. »

Repraesentatio spatii dicitur a Kantio *intuitio seu visio pura*: *visio* quia non est apprehensio rei universalis, quae de pluribus inferioribus dicatur, sed est apprehensio unius rei illimitatae, cuius particularia spatia partes sunt, quae illius circumscriptione determinantur: *pura*, quia non est ab experientia (Cf. Galluppi *Saggio filosofico* L. III: c. 10).

Haec doctrina Kantii est purus putusque idealismus subiectivus: detrahit enim realitatem omnibus naturis quae

necessariae sunt, solaque phaenomena esse permittit, in quibus quid reliqui sit realitatis difficile est divinare: quidquid enim in ipsis ut necessarium et universale concipi potest, id subiectivum est. Ceterum de hac generali quaestione alibi disputandum est, nempe in Ideologia.

Ad praesentem quaestionem quod spectat; falsum 1º est repraesentationem spatii non esse conceptum, seu ideam universalem, vel huiusmodi conceptum ex solis limitationibus spatii oriri. Kant quidem cum de spatio loquitur, non nisi absolutum indefinitum considerat; sed notio spatii et huic et ceteris aliis circumscriptis ac finitis convenit, quare est universalis, non secus ac idea extensionis. Neque opus est ut oriatur ex limitatione a nobis posita spatio absoluto, sed ex apprehensione alicuius determinati spatii potest per abstractionem notio universalis elici, cui deinde tanquam determinationes addere licet tum quamvis circumscriptam extensionem, tum extensionem indefinitam. Etsi vero singula spatia partialia partes sint spatii absoluti, id non impedit quominus notio spatii sit universalis; quemadmodum habetur notio universalis extensionis et numeri, licet quaevis partialis extensio et partialis numerus comprehendantur extensione indefinita, et numero indefinito: ut enim notio sit universalis sufficit ut exhibeat essentiam pluribus communem. Diximus notionem universalem spatii efformari posse per abstractionem ab apprehensione alicuius spatii determinati: quod quidem non est opus apprehendere sub ratione spatii, aut partis spatii indefiniti, sed satis est apprehendere sub ratione extensionis, quae se sistit praesentem cognoscenti. Falsum est scilicet 2º per experientiam acquiri non posse notitiam alicuius extensi, a quo intellectus abstrahendo eliciat conceptum universalem extensionis (Cr. Th. XXVI), et ita extensionem universalem apprehendat in pluribus individuis sine fine multiplicabilem, ac eandem possibilitatem extensionis sine fine percipiat, quae est spatium absolutum. Falsum 3º proinde est repraesentationem spatii unius et infiniti esse conditionem praeviam ut possimus res extra nos percipere, easque a se ipsis distantes. Quaeritur scilicet cur res sint in

spatio, et qua ratione cognoscantur a nobis in spatio. Kant respondet res esse in spatio et a nobis in spatio cognosci (quae quidem duo Kantio idem sunt), quia existit in nobis a priori forma subiectiva spatii, eaque ideo exsistit in nobis, ut possibilis sit nostra perceptio phaenomenorum sensibilium exter-norum, quae non nisi in spatio percipi possunt. Verum si quaestio ontologica fiat cur obiecta sint in spatio, reponimus hoc ideo esse, quia extensa sunt et finita. Si autem quaestio fiat qua ratione cognoscamus obiecta in spatio h. e. extra nos, et ea a se ipsis distantia, respondemus id non ex eo esse quod praeeexistat in nobis repraesentatio spatii unius et infiniti. Nam ad id sufficit tum ipsa sensatio, qua non a nobis, sed ab aliis praecipue resistentibus nos affici sentimus; tum motus nostri, quo adiuncta sensatione percipimus distantias rerum sive a nobis, sive a se ipsis. Nec putandum est in initio cognitionis res ita clare percipi, sicut postea fit exultis facultatibus; sed notio spatii, sicut ceterae, sensim se explicat et adolescit cum exercitio sensitivae cognitionis coniuncta activitate intellectus, donec reflexione adhibita concipiatur spatium absolutum, eiusque essentia intelligatur.

Tandem 4° quoad necessitatem cogitandi spatii, adver-tendum est quod si sermo sit de simplici apprehensione, falsum est quod quoties aliquod obiectum sensibile apprehendimus, illud concipiamus vel videamus in spatio abso-luto, licet videamus in spatio determinato. Si vero sermo sit de iudicio, primum dici posset, quod si quis sibi persuaderet repugnantiam corporeae extensionis, is negaret quoque spatium absolutum: quare necessitas huius iudicii habet locum in iis qui recte ratione utuntur. Haec porro neces-sitas ex eo oritur, quod cognita aliquando extensione reali, tum conceptus universalis eiusdem habetur, tum evidens est possibilitas extensionis sine fine, in qua ratio spatii con-sistit.

Corollaria. 1^m Ergo spatium absolutum non est ens reale, sed intelligibile; sive non est in statu realitatis existentis, sed in statu intelligibilitatis et possibilitatis: ideoque non est purum nihil.

2^m Ergo spatium absolutum et reale non differunt ut duae species unius generis, sed ut duplex status eiusdem rei, scilicet possibilitatis et realitatis.

3^m Ergo absurdum est quaerere quo in loco tanquam in recipiente reali creavit Deus mundum.

4^m Ergo cum dicitur Deus esse in spatiis imaginariis, non designatur aliquod ens existens, cui Deus praesens sit, sed solum possilitas realis extensionis, quae si foret, esset simul cum Deo qui non tunc inciperet ibi esse, sed iam ab aeterno fuisse ibi. Res vero quae in iis spatiis existit, est ipsa divina essentia quae iam est ubi extensio realis esse potest.

5^m Ergo perperam colligitur extra mundum esse spatium reale ex eo quod si quis in extremitate mundi exsisteret, posset ex. gr. proiecere lapidem, quod non nisi in spatio reali fieri posse videtur. Nam spatium reale constitueretur ipso lapide, qui ut sit vel moveatur, non opus habet per se ut alia corpora circa ipsum sint; quemadmodum nulla sunt circa universum: secus extensio actu infinita admittenda esset.

THEISIS VII^a

I Quod si plura corpora non sint contigua, nullaque sit inter ea realis extensio: intercedit inter ipsa pars spatii absoluti, quae propter terminos reales est realiter definita. Iam vero II haec quae est possilitas continuae extensionis realis intra terminos de-finitos et coexistentes videtur quibusdam habere propriam ratio-nem spatii realis; reapse tamen est vacuum reale, prout formaliter ea dicit parentiam corporis locati: III quod vacuum non idem est ac distantia. IV Vacuum autem tum physice possibile est; tum supposita corporum impenetrabilitate in hypothesi saltem continui formalis est necessarium.

DECLARATIO I PARTIS. Cum spatium absolutum sit possilitas extensionis, partesque habeat extra partes in infi-nitum, si corpora non sunt contigua ita ut nullum corpus sive nulla realis extensio vel sensu perceptibilis vel non